

Adroddiad i'r	Cabinet
Dyddiad y cyfarfod	22 Hydref 2024
Aelod / Swyddog Arweiniol	Y Cynghorydd Gwyneth Ellis, Aelod Arweiniol Cyllid, Perfformiad ac Asedau Strategol / Liz Thomas, Pennaeth Cyllid ac Archwilio
Awdur yr adroddiad	Rhian Evans, Prif Gyfrifydd (Dirprwy Swyddog Adran 151)
Teitl	Adroddiad Cyllid (Medi 2024/25)

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn rhoi manylion am gyllideb refeniw ac arbedion y Cyngor fel y'u cytunwyd ar gyfer 2024/25 yn ogystal â'r Cyfrif Refeniw Tai a Chynllun Cyfalaf Tai.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1 Mae'r adroddiad yn rhoi diweddariad ar sefyllfa ariannol bresennol y Cyngor ac yn cadarnhau'r cyllidebau gwasanaeth y cytunwyd arnynt ar gyfer 2024/25.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1 Bod yr Aelodau'n nodi'r cyllidebau a osodwyd ar gyfer 2024/25 a chynnydd yn seiliedig ar y strategaeth y cytunwyd arni.

4. Manylion yr adroddiad

4.1 Cyllideb refeniw net y Cyngor yw £271.021 miliwn (£250.793 miliwn yn 23/24) - fel y gwelir yn Atodiad 1. Rhagwelir y bydd tanwariant o £400,000 (gorwariant o £240,000 y mis diwethaf) ar gyllidebau gwasanaethau a chorfforaethol. Mae'r symudiad y mis hwn yn ymwneud yn bennaf â phwysau o fewn gwasanaethau parcio, a osodir yn erbyn costau is Digartrefedd. Mae hi'n dal yn gynnwys yn y flwyddyn ariannol ac ni fydd sefyllfa gyllidebol

rhai meysydd gwasanaeth yn glir tan nes ymlaen yn y flwyddyn. Mae meysydd risg uchel yn cynnwys newidiadau i leoliadau preswyl o fewn Gwasanaethau Plant, Gofal Cymdeithasol i Oedolion a chludiant ysgolion. Ceir esboniad ar y risgiau a'r rhagdybiaethau cyfredol sy'n sail i'r asesiad hwn yn Adran 6 ac Atodiad 2.

4.2 Wrth osod y gyllideb ar gyfer 2024/25 roedd y Cyngor yn wynebu pwysau costau o £24.6 miliwn o ganlyniad i gynnydd chwyddiannol megis cyflogau a chynnydd yn y galw am, a chostau darparu Gofal Cymdeithasol. Roedd y cynnydd yng nghyllid Llywodraeth Cymru ac yn lefel Treth y Cyngor yn golygu bod rhaid i wasanaethau ddod o hyd i arbedion ariannol ac effeithlonrwydd gwerth £10.384 miliwn yng nghyllideb 2024/2025, fel y dangosir isod:

- **Cynigion ar gyfer gwneud Arbedion Sylweddol** - Prosiectau gwneud arbedion ar raddfa fawr (£2.388 miliwn)
- **Arbedion heb fod yn strategol** –Arbedion effeithlonrwydd gweithredol/arbedion ar raddfa lai o fewn maes cyfrifoldeb dirprwyedig Pennaeth Gwasanaeth mewn ymgynghoriad ag Aelodau Arweiniol. Mae'r rhain yn cynnwys y cynigion a ddynodwyd eisoes yn adroddiad gosod y gyllideb yn ogystal â'r targed £3 miliwn ychwanegol a roddwyd i Benaethiaid Gwasanaeth ar adeg gosod y gyllideb er mwyn galluogi gosod cyllideb fantoledig (£5.296 miliwn).
- Derbyniodd yr **Ysgolion** gyllid ar gyfer yr holl bwysau chwyddiannol yn cynnwys dyfarniadau cyflog, cyfraniadau pensiwn ac ynni, a chynnydd ar gyfer demograffeg. O ystyried maint yr heriau, gofynnwyd i'r ysgolion ddod o hyd i arbedion o 3% (£2.7 miliwn). Y sefyllfa net oedd cynnydd o £4.916 miliwn (5.82%).

4.3 **Monitro Darpariaeth yr Arbedion** - mae cynnydd o ran darparu'r arbedion a gymeradwywyd fel rhan o osod cyllideb 2024/25 yn cael ei olrhain a cheir diweddariad ar y sefyllfa bresennol yn Atodiad 3. Mae un o'r cynigion ar gyfer arbedion arwyddocaol wedi eu cyflawni ac mae'r gweddill yn symud yn eu blaen. Mae 66% o'r arbedion nad ydynt yn rhai strategol wedi'u cyflawni a bydd y Cabinet yn cael diweddariadau rheolaidd ar gynnydd y cynigion am arbedion sy'n weddill nad ydynt yn rhai strategol. Oherwydd amseriad eu rhoi ar waith, ni fydd rhai cynigion yn gwireddu arbediad blwyddyn lawn yn 2024/25, sy'n creu pwysau ar y gyllideb yn y flwyddyn i'r gwasanaethau hynny. Bydd y pwysau hyn yn ystod y flwyddyn yn cael eu monitro gyda'r gyllideb gwasanaeth.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheoli cyllidebau'r Cyngor yn effeithiol a chyflawni'r strategaeth gyllidebol y cytunwyd arni yn gosod y sail ar gyfer gweithgarwch ym mhob maes. Mae cyllideb 2024/25 yn cynnwys dyraniadau i barhau i gefnogi blaenoriaethau corfforaethol a gwasanaethau, ond bydd yn rhaid i'r Cyngor ystyried rhagolygon ariannol y dyfodol ac edrych yn realistig ar yr hyn y gellir ei wireddu gyda'r cyllid sydd ar gael.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Ceir gwybodaeth fanwl am bwysau a risgiau gôr a than wario i wahanol wasanaethau yn Atodiad 2, ond dylid nodi'r materion canlynol hefyd:

6.1 Y Gwasanaeth Addysg a Phlant – Er bod pwysau ychwanegol o £2.0 miliwn wedi'i gynnwys yn y gyllideb ar gyfer 2024/25, mae hwn yn dal i fod yn faes sy'n peri pryder. Y sefyllfa derfynol a ragwelir ar hyn o bryd yw gorwariant o £1.968 miliwn (£1.961 miliwn yn flaenorol) oherwydd gwasgfeydd ym maes gofal cymdeithasol plant (£1.546 miliwn) ac yn y gwasanaethau Addysg (£422,000).

6.2 Gwasanaethau Priffyrdd a'r Amgylchedd – Y sefyllfa derfynol bresennol a ragwelir ar gyfer y gwasanaeth cyfan yw £1.124 miliwn o orwariant (£1.124 miliwn yn flaenorol) yn sgil pwysau ar gyllideb cynnal a chadw'r gaeaf a pheidio â chyflawni arbedion blwyddyn lawn o gynigion y gyllideb. Mae cyflwyno'r model gwastraff newydd wedi golygu bod angen defnyddio adnoddau ychwanegol dros dro, sy'n fwy na'r gyllideb, yn ystod cyfnod gweithredu estynedig o fis Mehefin i fis Medi. Cytunwyd ar lwybrau ailgylchu diwygiedig o fis Hydref. Rhagwelir y bydd y costau ychwanegol cyfunol hyn yn ystod y flwyddyn ar gyfer gwastraff yn £1.200 miliwn. Fodd bynnag, caiff hyn ei rwydo gan dderbynneb untro y mae'r Cyngor wedi'i gael o'i gyfran o ail ariannu Partneriaeth Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru. Daw hyn â'r gwasanaeth gwastraff yn gytbwys ar gyfer y flwyddyn.

6.3 Gofal Cymdeithasol Oedolion a Digartrefedd - Cafodd pwysau ychwanegol o £7.969 miliwn ei gynnwys yn y gyllideb ar gyfer 2024/25, mae'r maes hwn yn faes sy'n peri pryder. Y rhagfynegiad alldro cyfredol yw tanwariant o £510,000 (gorwariant o £390,000 yn flaenorol) oherwydd tanwariant (-£1 miliwn) ym maes Digartrefedd. Daw hyn yn sgil gostyngiad mewn lleoliadau llety dros dro brys, wedi'i rwydo oddi ar orwariant ym maes

Gofal Cymdeithasol i Oedolion (£490,000). Roedd hyn oherwydd newidiadau i rai pecynnau ym maes gwasanaethau iechyd meddwl, anableddau cymhleth a byw yn y gymuned.

6.4 Cyllidebau Corfforaethol – Mae'n anodd rhagweld gyda sicrwydd beth fydd sefyllfa'r cyllidebau arian at raid a gedwir yn ganolog gan nad ydym yn gwybod eu natur yn iawn nes y ceir costau gwirioneddol a bod y sefyllfa derfynol yn cael ei chadarnhau ar ddiwedd y flwyddyn. Amcangyfrifir y gellir rhyddhau £3.26 miliwn; arian at raid ar gyfer costau pensiwn (£500,000) ac ynni (£1 miliwn) a gall yr arian at raid a gedwir ar gyfer yr adolygiad cyflog a graddio (£1.76 miliwn) gael ei ryddhau oherwydd oedi yn y broses yn genedlaethol.

6.5 Ysgolion – Roedd y gyllideb a gymeradwyodd y Cyngor ar gyfer 2024/25 yn cynnwys cyfanswm buddsoddiad ychwanegol net o £4.09 miliwn yng nghyllidebau dirprwyedig ysgolion (heb gynnwys cynnydd mewn grantiau Llywodraeth Cymru). Mae cyllidebau ysgolion a gariwyd ymlaen i 2024/25 o £3.681 miliwn yn isel o'i gymharu â blynyddoedd diwethaf. Mae ysgolion yn rhagweld gostyngiad i'w balansau o £6.340 miliwn gan arwain at falans debyd net o £2.659 miliwn yn cael ei gario ymlaen i 2025/26. Mae trafodaethau yn parhau gydag ysgolion gefnogi'r gwaith sydd ei angen i leihau'r graddau y defnyddir balansau.

6.6 Y Cyfrif Refeniw Tai (CRT) Cyllidebwyd y bydd balansau'r CRT a gariwyd ymlaen i 2024/25, sef £1.180 miliwn, yn cynyddu i £1.288 miliwn erbyn diwedd y flwyddyn. Mae cyllideb gyfalaf y Cyfrif Refeniw Tai o £20 miliwn yn cael ei rhannu'n bennaf rhwng gwelliannau wedi'u cynllunio i'r stoc dai bresennol (£12 miliwn) a chaffaeliadau a datblygiadau tai newydd (£8 miliwn).

6.7 - Rheoli'r Trysorlys - Ar ddiwedd mis Medi, roedd cyfanswm benthyciadau'r Cyngor yn £302.114 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 4.44%. Roedd y balansau buddsoddi'n £3 miliwn ar gyfradd llog gyfartalog o 4.88%.

6.8 Mae crynodeb o **Gynllun Cyfalaf** y Cyngor i'w weld yn Atodiad 4. Mae'r Cynllun Cyfalaf cymeradwy yn £96.1 miliwn gyda'r gwariant hyd yma'n £22.6 miliwn. Mae Atodiad 5 yn cynnwys y wybodaeth ddiweddaraf am y prif brosiectau sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Cyfalaf cyffredinol.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

Cyflwynwyd Asesiad o Effaith ar Les (AEL) yn cwmpasu'r mesurau lleihau'r gyllideb gyfunol ac effaith y cynnydd yn Nhreth y Cyngor i'r Cyngor ar 30 Ionawr.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

Yn ogystal â'r adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, cafodd proses y gyllideb ei hystyried gan y Tîm Arwain Strategol, yng nghyfarfodydd Briffio'r Cabinet, gan Arweinwyr Grŵp ac yng nghyfarfodydd Briffio'r Cyngor. Mae'r Fforwm Cyllideb Ysgolion wedi'i gynnwys yn y cynigion drwy gydol y flwyddyn. Ymgynghorwyd ag Undebau Llafur drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol Lleol.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1 Mae'r Cyngor, ynghyd â phob Cyngor arall yng Nghymru, yn wynebu heriau ariannol digynsail. Cafodd pwysau costau mewn meysydd risg uchel, yn seiliedig ar y rhagolygon o alw a chostau ar y pryd, eu cynnwys yng nghyllideb 2024/25 er mwyn ei gwneud yn fwy gwydn. Bydd y pwysau sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn cael eu hadolygu'n barhaus. Er y rhagwelir ar hyn o bryd y bydd tanwariant yn y gyllideb, mae lefel y pwysau ar wasanaethau yn gyffredinol yn parhau i fod yn bryder a bydd angen ei fonitro'n agos. Disgwylir risgiau a phwysau pellach yn y misoedd nesaf.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1 Wynebodd y Cyngor her ariannol sylweddol wrth osod ei gyllideb ar gyfer 2024/25, a bydd hyn yn parhau yn y tymor canolig o ganlyniad i gyfuniad o ddiffyg cynnydd digonol mewn cyllid gan Lywodraeth Cymru i gadw i fyny â phwysau chwyddiannol parhaus, cynnydd yn y galw am wasanaethau a chymhlethdod yr angen amdanynt. Mae strategaeth ariannol tymor canolig y Cyngor yn ffurfio'r sail ar gyfer yr ymdriniaeth o ran rheoli'r risgiau hyn.

10.2 Er gwaethaf monitro cyllidebau'n ofalus a thracio cynigion arbedion, os ceir gorwariant sylweddol yn ystod 2024/25, bydd yn rhaid galw ar gronfeydd wrth gefn. Bydd hyn yn lleihau lefelau cynaliadwyedd a gwydnwch ariannol y Cyngor wrth symud ymlaen.

Mae'r sefyllfa ariannol yn hynod heriol ac mae rheolaeth ariannol effeithiol a disgybledig yn ystod y flwyddyn ar ran yr holl ddeiliaid cyllideb yn hanfodol bwysig.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

Dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau i weinyddu eu materion ariannol yn briodol.